

בערבי בודד על שביל נידח, מברכים אותו לשלום וזוכים בברכה חגיגית בתשובה. אבל היו סיפורים על ערבים שבאו לטיפול במירפאה, ושררה הרגשה כללית שקיומה של נהלל טוב גם לערבים ומביא להם ברכה.

מארכסיס מה הוא אומר

ד והי, כמובן, עדות סובייקטיבית. מארכסיסט אמיתי ידחה אותה בבוז. הוא יאמר: רק העובדות האובייקטיביות חשובות. **ממי נקנתה ארמת נהלל? מאיזשהו אפנדי. מה קרה לפזאחים שישבו על האדמה? הם גורשו עליידי המישמרה הכרימית.** ואם לא ישבו ערבים על אדמה מסוימת זו, מפני שהיתה נגועה בקדחת, גם זה אינו חשוב. במקום או במאוזר היו מייבשים את הביצות. האדמה היתה שייכת לבסיס הקיום של העם הפלסטיני, היא נלקחה עליידי מתנחלים יהודיים. השיטה אינה חשובה. אין הבדל בין קנייה ובין כיבוש אחר. הקנייה היא דרכם של החלשים והעשירים. ברגע שהישוב התחזק, הוא כבש. כך או כך, התוצאה היתה ניסול. **האידיאליזם של המתיישבים היה נחמד, אבל כלתייררלוונטי. הוא הדין לגבי סיבותיהם וקורבנותיהם. השוכה רק התוצאה. והתוצאה היתה בנהלל לפני שני דורות כמו בשדות של ימינו אלה.** נכון, מייסדי נהלל לא העסיקו ערבים. (האם עובדים כיום ערבים במשקי נהלל? קרוב לוודאי שכן.) אבל זהו, פשוט, ההבדל בין סיגנונות התקופות. המצב השתנה. כיום יש תעסוקתית, ורמת-המחיה עלתה, ופועלים ערביים יש בשפע בשטחים שכבשנו ושעוד נכבוש. **בקיבוץ, ההבדל בין המתנחלים חודיי-הקדחת ובין האפנדים החדשים כפיתחה אינו אלא סובייקטיבי. ועל כן, אינו חשוב.**

הקדחת והאפנדים

א ין אני מוכן לקבל טענה זו. אני חושב שהיא מקור לכזב מסוכן. יש חשיבות לצד הסובייקטיבי. חשוב מה הרגישו המתיישבים, במה האמינו, מה חשבו. **אי-אפשר להעריך את התקופה, את אנשיה ואת מיבצעיה, מכילי לקחת בחשבון את מניעיהם. יש לדון אותם על פי מניעים אלה.** יש הבדל תהומי בין תקופת דגניה ונהלל ובין תקופת דיקלה ושדות. בני דגניה ונהלל לא היו צבועים. הם האמינו בלב שלם שאינם מנשלים איש, שהם כובשים אדמת-בתולין, שאינם גורמים עוול. **אין שום דמיון בינם לבין האפנדים הציניים היושבים על אדמת איקרת, הרואים נגד עיניהם את בעליה-הארמה העקורים, והלוחמים נגד החזרתם. אין שום דמיון בינם לבין מתנחלי רפיה, המקבלים לידיהם אדמה שנשדדה לנגד עיניהם, והמעסיקים את השודדים כעבדים-בשכר.** מה שקרה בנהלל, קרה בצורה דומה במאות יישובים אחרים. הצעירים והצעירות שהלכו אליהם הקיבו קורבנות עצומים. הם היו חדורים אמונה שהם בונים חברה אנושית צודקת. הם עבדו עבודה מפרכת, וחיו חיי עוני ורעב במשך שנים. **כל אלה אינם אנדה של סיפוריי-לדים. זוהי האמת. אמנם, אמת סובייקטיבית. אך מחיקת הגורם הסובייקטיבי הוא עוול משווע.** נכון, מתיישבים אלה התעלמו, פחות או יותר, ממה שקורה לעם-הארץ. אפשר לאמר שזאת היתה התעלמות נהוה, הדחקה לתת-הכרה של עובדה בלתי-נעימה. היה נוח לחשוב שאיש לא נפגע מן ההתיישבות, שבעצם זה טוב גם לערבים, שהערבים יכולים להתרפא במירפאות קופת-החולים ולמכור את תוצרתם בערים היהודיות, שהאדמה נקנתה בכסף רב, ואף מופרט. **ה"מאורעות" אינם אלא התקפות-רצח של אוכלוסייה פרימיטיבית מוסתת, ולא תגובה של עם על חדירת עם אחר לארצו.** התעלמות זו היא עובדה היסטורית. בילעדיה, ייתכן שהתנועה הציונית היתה מוצאת דרך לדקיום עם העם השני בארץ, והמלחמה הגדולה בין ארץ-ישראל ופלסטין לא היתה פורצת כלל. התנועה הציונית השתדלה להתעלם מן הבעיה. זה נכון. אולם צל זה אינו מבטל את האור המבהיק של האידיאליזם הציוני, האידיאליזם של רבבות שהאמינו בצדק ובשוויון ובעבודת-כפיים, והגשימו אידיאל זה בחייהם. **כבואנו לדון את הציונות — את התנועה שהביאה אותנו לארץ**

היום הראשון של גידוש הבדואים מהניחחה

זו והשרישה אותנו כאן — ענינו לראות את האור והצל, את המעשה החיובי הגדול ואת המחמד הרעה-האסון כאחד.

שלוש תקופות

מן הדין הוא להפריד בכירור בין שלוש תקופות של התיישבות יהודית. התקופה הראשונה היא מן הראשית עד 1948. היתה זאת תקופת האידיאליזם ההתיישבותי הצרוף. המתיישבים היו שלמים עם עצמם. הם האמינו (כן, סובייקטיבית!) שאינם עושים עוול לאיש, אלא מביאים גאולה לעצמם, לארץ ולחברה האנושית כולה. **זוהי התקופה שהולידה את יצירות-הפאר של הציונות: הקיבוצה, הקיבוץ המושב, אירגון-ההגנה האנטי-מיליטריסטי, השפה העברית החדשה.**

האדמה נקנתה בכסף, וזה הרגיע את מצפון המתיישבים. יתר על כן, היישובים היהודיים היו איים בערבי. מרבית הארץ נשארה בידי הערבים. גם מבחינה חזותית לא נוצר הרושם שהארץ נגולת מידי העם שישב בה. התקופה השניה התחילה במלחמת-העצמאות, ונסתיימה במלחמת ששת-הימים. ההתיישבות בתקופה זו היתה יותר בעייתית. האדמה היתה שייכת, במידה רבה, לעובדי-אדמה מוכי-גורל, שנמקו במחנות-פליטים מעבר לקו שביתת-הנשק, שהפך גבול המדינה. קיבוץ ברעם, שהתיישב על אדמה שנשדדה לאור היום מערבים תושבי-ישראל, היה חריג. המתיישבים עדיין שמרו על שלמותם המוסרית. הם האמינו שהאדמה היתה ריקה. שהערבים ברחו ממנה מרצונם. שיימצא סיתרון פוליטי לבעיית הפליטים. מעבר לגבול. גם בתקופה זו נשאר חלק גדול של הארץ בידי העם הפלסטיני, אם כי תחת שילטון ירדני ומצרי. היתה חלוקה. אמנם, הגבולות וזו תוך כדי מלחמת-העצמאות, ויחד עימם האוכלוסייה. **אבל אפשר היה למעון כי היתה חלוקה צודקת, פחות או יותר, וכי לכל אחר משני העמים בארץ ניתן כסים לקיום לאימו — גם אם הרכה יחידים נסגנו.**

מורסת מוגלה

התנחלות לאחר מלחמת ששת-הימים לבשה אופי אחר לגמרי, והיא שונה במהותה מן התקופות הקודמות. **אין זה מיקרה שאסילו השם השתנה, וכמקום ההתיישבות כאה ה"התנחלות". במקום האידיאולוגיה של מולסטון וא.ד. גורדון כאה האידיאולוגיה של שכטים פרימיטיביים מימי קדם, המוסר של ספר" והושע.**

השוני הוא גם סובייקטיבי וגם אובייקטיבי. לשום מתיישב בקריית-ארבע או בשדות אין אשלייה לגבי גורל קודמיהם. האדמה נלקחת בזכות כיבוש. היא מופקעת על פי צו של מושל צבאי, תושביה מגורשים בכוח עליידי הצבא. במקרה הצורך, יש "חריגים". **כל מתיישב יודע שהוא עודה, פשוטו כמשמעו, על אדמה שנגזרה (המשך בעמוד 16)**

נהלל בימי הראשית, במרם ניבנו בת'האבן